

Cuprins

ABREVIERI.....	7
ARGUMENTUM	9
CAPITOLUL I. PROPRIETATEA – TEMEI AL LIBERTĂȚII COMERCIALE.....	12
Secțiunea 1. Definiția economiei de piață. Modele de economie de piață	12
Secțiunea a 2-a. Proprietatea și economia de piață.....	19
Secțiunea a 3-a. Concurența și economia de piață. Raportul dintre cerere și ofertă	38
Secțiunea a 4-a. Trecerea de la un regim economic centralizat la economia de piață.....	49
CAPITOLUL AL II-LEA. CONCURENȚA COMERCIALĂ ȘI LIBERTATEA COMERȚULUI	57
Secțiunea 1. Libertatea economică și libertatea comercială.....	57
Secțiunea a 2-a. Concurența neloială în dreptul român și în dreptul comparat.....	75
1. Legislația românească privind concurența neloială.....	75
2. Concurența neloială în dreptul comparat	79
2.1. Legile antitrust, specifice dreptului american	79
2.2. Antimonopol și politica de concurență în Uniunea Europeană	84
2.3. Legislație antimonopol în Europa (Non UE).....	102
2.4. Legislația de protecție a concurenței în statele din Uniunea Europeană.....	105
CAPITOLUL AL III-LEA. ROLUL STATULUI ÎN ASIGURAREA LIBERTĂȚII COMERȚULUI	112
Secțiunea 1. Consiliul Concurenței și rolul său în apărarea libertății comerțului.....	112
1. Consiliul Concurenței – autoritate administrativă autonomă.....	112
2. Cadrul legal	117
3. Structura organizatorică și de personal.....	121
3.1. Plenul Consiliului Concurenței	122

3.2. Președintele Consiliului Concurenței	125
3.3. Comisiile Consiliului Concurenței	126
3.4. Colegiul Consultativ al Consiliului Concurenței.....	127
3.5. Aparatul Consiliului Concurenței	130
4. Consiliul Național de Supraveghere din Domeniul Feroviar	131
5. Consiliul de supraveghere din domeniul naval	133
6. Actele Consiliului Concurenței	135
7. Interferența rolului preventiv și a celui de sancțiune al Consiliului Concurenței	137
Secțiunea a 2-a. Stimularea activității economice, financiare și monetar-valutare	149
Secțiunea a 3-a. Reducerea dezechilibrelor în dezvoltarea regională	164
1. De la regiune și regionalizare la dezvoltarea regională	164
2. Premisele dezvoltării regionale în România postdecembristă.....	173
3. Rolul statului în dezvoltarea regională	175
CAPITOLUL AL IV-LEA. CONCLUZII ȘI PROPUNERI.....	203
BIBLIOGRAFIE.....	219

Lucrarea intitulată **„Dimensiunea constituțională și legislativă a libertății comerțului”** își propune să ofere specialiștilor și altor persoane interesate o imagine cât mai cuprinzătoare asupra unui fenomen care în zilele noastre a dobândit dimensiuni quasi-universale. În peisajul legislativ și european, libertatea comerțului este în plină ascensiune și dezvoltare prin aplicarea politicilor economice care reflectă dezideratele Constituției României din 1991 și ale Tratatului de la Lisabona din 2009.

Obiectivul esențial al lucrării îl constituie examinarea libertății comerțului în multitudinea dimensiunilor sale organizatorice și funcționale, istorice, politice și juridice, așezându-i în prim-plan exemplul românesc, cu beneficiile pe care i le aduce dreptul comparat, teoria și practica.

Pornind de la premisa potrivit căreia proprietatea reprezintă temeiul libertății comerciale, lucrarea demonstrează, pe parcursul său, că protecția și garantarea dreptului de proprietate și a proprietății ca atare se încadrează atât în sfera drepturilor fundamentale ale omului, a principiilor necesare unei societăți democratice, cât și în mecanismele firești ale economiei de piață. Autoarea reamintește că art. 44 din Constituția României stabilește interzicerea naționalizării sau a oricăror alte măsuri de trecere silită în proprietate publică a unor bunuri pe baza apartenenței sociale, etnice, religioase, politice sau de altă natură discriminatorie a titularilor. În ceea ce privește conținutul material, se arată că acesta rezidă în despăgubirea justă și proporțională pe care o prevede exproprierea. Iar interzicerea schimbării regimului juridic al proprietății private prin naționalizare poartă și încărcătura istorică și morală a consecințelor Decretelor din 1948. Aceste garanții ale Legii fundamentale sunt considerate de autoare ca reprezentând angajamentul legiuitorului constituțional român din 1991, la realizarea pe termen lung a economiei de piață și la renegarea practicilor de confiscare a întreprinderilor individuale, a societăților, asociațiilor din sectorul industrial, bancar, minier ș.a. din 1948, precum și al proprietăților private din 1950, totul sub titulatura de „naționalizare”. În final, autoarea subliniază că pluralismul formelor de proprietate este specific economiei de piață, menținând guvernarea bunăstării.

Observăm că lucrarea abordează teme dificile și puternic disputate în literatura de specialitate și în practică, pentru a arăta că libertatea

comerțului este legitimă prin rolul său de a veghea la respectarea valorilor democratice, la consolidarea economiei de piață, la apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, a supremației Constituției. În acest sens, autoarea a analizat raportul care există între concurența comercială și libertatea comerțului, descoperind o nouă paradigmă: libertatea economică vs. libertatea comercială. Căutând un răspuns la întrebarea „În ce măsură libertatea comercială poate afecta dreptul pozitiv dacă nu este prevăzută expres în Legea fundamentală?”, autoarea a identificat o serie de reacții doctrinare și jurisprudențiale. Dezbaterile din doctrină au evidențiat o distincție între drepturile omului și libertățile sale, arătând că elementul disonant rezidă în posibilitatea individului de a-și exercita sau de a nu-și exercita drepturile recunoscute ca atare. Posibilitatea de a face sau nu ceva oglindește *de facto* chiar libertatea statuată prin dispoziții constituționale și legislative. Iar autoarea a stabilit că practica a recunoscut natura juridică polivalentă a libertății comerciale, ca succesori al libertății economice tradiționale. Jurisprudențial, restrângerea libertății economice a purtat discuțiile asupra dispoziției constituționale care prevede posibilitatea de a se restrânge drepturile și libertățile „numai prin lege și numai dacă se impune”. Demersul de cercetare a inclus practica recentă a instanțelor judecătorești care folosesc testul de proporționalitate pentru a identifica conținutul dreptului sau al libertății fundamentale – atât cuprinderea normativă propriu-zisă, cât și ceea ce este interzis a se reglementa pentru a nu aduce atingere dreptului/libertății.

La nivel practic este urmărit și rolul statului în asigurarea libertății comerțului, în special prin Consiliul Concurenței. Analizând natura juridică a acestei autorități administrative autonome, autoarea a identificat că Plenul Consiliului Concurenței este format din 7 membri și că majoritatea o formează cel puțin 4 membri ai Plenului. Ca atare, autoarea a observat, pe bună dreptate, că prevederile în virtutea cărora Plenul Consiliului Concurenței se întrunește valabil în prezența majorității membrilor în funcție, dar nu mai puțin de 3 dintre aceștia, se află într-o contrarietate evidentă cu majoritatea de 4 membri necesară pentru constituirea valabilă a majorității. De asemenea, s-a observat că nu este logică nici continuarea acestui enunț legal, potrivit căruia hotărârile se adoptă cu votul majorității membrilor prezenți. Astfel, dacă la ședința Plenului sunt prezenți 3 membri, hotărârile pot fi luate cu două voturi „pentru”, ceea ce poate crea o situație atipică, profund diferită de cea dintre alte organe colegiale care nu permit ca o majoritate de 7 membri să fie înlocuită cu una de trei membri, iar

hotărârile să fie adoptate cu votul a doi membri. Autoarea a propus *de lege ferenda* modificarea acestui text, astfel încât majoritatea să se compună din cei 7 membri ai Consiliului Concurenței, dar Consiliul să poată lucra valabil în prezența a 5 dintre membrii săi.

Printre propunerile de *lege ferenda* ale autoarei se află și aceea ca exceptarea exercitării unor atribuții ale Plenului să fie delegată unei comisii formate din 4 membri ai Plenului. În forma actuală a dispozițiilor normative de organizare și funcționare a Consiliului Concurenței se permite ca o parte dintre atribuțiile instituite de lege să poată fi delegate de către plen unei comisii formate din 3 membri ai Plenului Consiliului Concurenței. În exercitarea acestor atribuții, Plenul Consiliului Concurenței adoptă decizii care se semnează de președintele Consiliului Concurenței în numele instituției pe care o conduce. Și în acest caz ne găsim într-o situație similară când este posibil ca o decizie să fie luată de 2 membri sau, mai mult, în caz de paritate de voturi, decide președintele comisiei și deci decizia se ia cu un singur vot.

De asemenea, autoarea abordează și construcțiile extraconstituționale, legate de reglementările legislative privitoare la regionalizarea României, observând că sub aspect constituțional, descentralizarea administrativă și realizarea autonomiei locale reprezintă imperative subliniate de Legea noastră fundamentală, dar că realizarea acestora trebuie să implice atât respectarea legii, cât și oportunitatea legislativă.

Apreciem că partea teoretică, exemplificativă, este îmbinată corespunzător cu literatura juridică de drept comparat și aspecte jurisprudențiale. Pe ansamblu, lucrarea este o remarcabilă contribuție la analiza trăsăturilor marcante ale suveranității naționale care decurg din economia de piață, dar care ajung să se reinventeze ca urmare a instrumentelor transnaționale sau pan-europene care devin definatorii pentru libertatea economică și pentru libertatea comercială.

Capitolul I

Proprietatea – temei al libertății comerciale

Secțiunea 1. Definiția economiei de piață. Modele de economie de piață

Individul, ca *zoon politikon*, nu este izolat de restul semenilor săi, ci are un anumit comportament pentru identificarea nevoilor sale, pentru gestionarea resurselor pe care le are la dispoziție și pentru luarea deciziilor corelate. John Locke apreciază că toți oamenii sunt liberi și egali prin natura lor, având dreptul la viață, libertate și proprietate¹. În virtutea acestor drepturi, individul acționează rațional și dezvoltă o gândire economică prin care ajunge să-și satisfacă trebuințele materiale și culturale, respectiv consumul de bunuri și servicii. Comportamentul economic al individului este reglementat de către stat prin servicii publice, care protejează atât nevoile de consum ale populației, cât și producerea bunurilor și serviciilor necesare comunității. Dacă individul este un produs al societății, atunci și nevoile sale sunt dependente de progresul acesteia. Comportamentul individului are un caracter dinamic, care influențează cerințele de consum și modalitățile de satisfacere ale acestora. Astfel, se dezvoltă o interdependență de la relațiile sociale la comportamentul economic și la obligația statului de a acționa prin reglementări asupra sistemului pe care îl creează nevoile și trebuințele umane. Obligația statului de a-și asuma responsabilitatea comportamentului economic este asimilată sarcinilor statului modern, care trebuie să se conformeze drepturilor naturale², prin asigurarea securității individuale și reducerea incertitudinilor în viața socială.

Rolul statului este de a stabili obiectivele și deciziile economice corespunzătoare, de a lua măsurile care se impun și de a realiza interdependența coerentă dintre consum și producție. Adam Smith a asimilat ideea de economie situației în care guvernarea este legată de prosperitatea statului și

¹ A se vedea J. Locke, *Al doilea tratat despre guvernământul civil, Adevărata sa origine, durată și sfârșitul său*, Ed. Antet XX Press, București, 2011, p. 5.

² *Ibidem*, pp. 47 și urm.

de ordonarea afacerilor lui economice³. În acest sens, potrivit lui Adam Smith, „cantitatea de mărfuri de tot felul pe care activitatea umană o poate produce sau cumpăra e determinată în mod firesc, în orice țară, de oferta efectivă sau de cererea celor ce înțeleg să plătească în întregime renta, munca și profiturile ce trebuie cheltuite pentru a o pregăti și aduce pe piață”⁴. De asemenea, în aceeași opinie se susține că „ocrotirea comerțului în general a fost considerată întotdeauna ca esențială pentru apărarea colectivității și ca făcând deci neapărat parte din îndatoririle puterii executive”⁵. Așadar, pentru existența societății, s-a reținut în doctrină că statul trebuie să urmărească „modul în care oamenii și societatea decid, făcând sau nu uz de monedă, să aloce resursele productive rare producției de mărfuri și servicii variate și să le repartizeze în scopul consumului prezent sau viitor între diferiți indivizi și colectivități. Ea analizează deci costurile și profiturile ce rezultă din cele mai bune structuri ale utilizării resurselor”⁶. Prin urmare, rolul statului este de a crea o politică economică, legată de specificul formei de guvernare, care să ia în considerare interesele economice private, publice și naționale.

Odată cu apariția statelor naționale și, mai ales, după cel de-Al Doilea Război Mondial, raportul dintre instrumentele prin care se pot gestiona resursele și marja de libertate de care se poate bucura individul a devenit un criteriu pe baza căruia s-au conturat două modele teoretice de analiză a economiilor actuale: sistemul de piață liberă și sistemul de comandă, centralizat⁷.

Felul în care statul înțelege să se implice în economie a dat naștere sistemului economiei de piață și sistemului economiei centralizate (de comandă). Cele două sisteme economice se deosebesc în funcție de gradul de libertate a agenților economici și de caracteristicile mecanismului de reglare.

³ A se vedea A. Smith, *Avuția națiunilor, Cercetare asupra naturii și cauzelor ei*, Volumul I, Ed. Academiei Republicii Populare Române, Institutul de cercetări economice, București, 1962, p. 287.

⁴ *Ibidem*, p. 291.

⁵ A. Smith, *Avuția națiunilor, Cercetare asupra naturii și cauzelor ei*, Volumul II, Ed. Academiei Republicii Populare Române, Institutul de cercetări economice, București, 1962, p. 177.

⁶ P.A. Samuelson, *L'économie*, Armand Colin, Paris, 1982, p. 8.

⁷ A se vedea N. Dobrotă, *Economie politică – O tratare unitară a problemelor vitale ale oamenilor*, Ed. Economica, București, 1997, p. 74.

Economia de comandă se caracterizează prin impunerea, la nivel de stat, a unor decizii centralizate prin care se alocă și se utilizează resursele, în funcție de raportul nevoi-resurse.

Corespunzător modelului sistemului economic pur dirijist, toate deciziile economice în societate se iau de autoritățile centrale, de guverne, agenții economici elementari fiind obligați să execute sarcinile prevăzute în planul național, de stat. Acest model de economie este concretizat prin următoarele: o economie centralizată, în care pământul este colectivizat, iar capitalul tehnic este naționalizat (proprietatea socialistă); o economie unipolară, statul ordonând direct și autoritar ce și cât să se producă; o economie a „tehnicienilor-funcționari”, întreprinzătorul autentic fiind „înghițit” de aceștia; o economie a calculului tehnic și a evaluărilor administrative, pur convenționale.

Literatura de specialitate a definit economia de piață ca fiind „o formă modernă de organizare și funcționare a economiei de schimb în care întreprinzătorii își desfășoară activitatea economică în mod liber, autonom și rațional, corespunzător cerințelor pieței în scopul satisfacerii unor nevoi existențiale tot mai sporite, cu resurse economice limitate”⁸. Întâlnim, așadar, economii „direcționate de consum” în SUA⁹, economiile de piață „ghidate administrativ” în Japonia¹⁰, economie socială de piață în Germania¹¹.

Doctrina a evaluat ca fiind semnificativă optica diferită, întrucât a dat naștere unor înțelesuri distincte privind organizarea și funcționarea statului modern¹².

În secolul al XIX-lea a apărut la Paris o mișcare care susținea atât o „libertate deplină a comerțului” (sistemul „*laissez faire*”), cât și o „libertate a industriei față de intervenția statului”. De asemenea, s-a susținut că

⁸ M. Stanciu, *Microeconomie – suport de curs pentru învățământ la distanță* –, Craiova, 2007, p. 18.

⁹ Acest tip de economie se manifestă printr-un rol intervenționist minim al statului și o încredere ridicată în forțele pieței, garantate prin promovarea spiritului întreprinzător, mobilitatea prețurilor de producție.

¹⁰ Acest tip de economie pune accentul pe cucerirea piețelor externe, prin măsuri susținute de politica statului. A se vedea M. Albert, *Capitalism contra capitalism*, Ed. Humanitas, București, 1994, pp. 41-86.

¹¹ În acest tip de economie, statul se implică și este responsabil să promoveze o politică monetară și fiscală, care să stimuleze creșterea economică.

¹² A se vedea J. Rifkin, *Visul European, Despre cum, pe tăcute, Europa va pune în umbră „visul american”*, Ed. Polirom, Iași, 2006, pp. 79 și urm.

„autoritățile ar trebui să lase arena în întregime sectorului privat”¹³. Cu privire la această idee, doctrina a promovat rolul activ al statului în economie prin garantarea proprietății private, funcționarea optimă a concurenței și a liberului schimb al bunurilor și crearea unui cadru legislativ specific instituției falimentului și a lichidării firmelor¹⁴. De asemenea, s-a apreciat că sistemul „*laissez-faire*” a avut un caracter mai degrabă abstract decât unul real, deoarece a adus în discuție o competiție ideală, o concurență perfectă, care rămâne la gradul de deziderat¹⁵. Prin urmare, nu putem asimila acest din urmă concept cu economia de piață.

Din contră, economia de piață pune accentul pe piață și pe preț. În doctrină, s-a apreciat că „piața este un mecanism prin intermediul căruia se realizează legătura dintre cumpărători și vânzători în vederea stabilirii prețului și cantității pentru un anumit bun sau serviciu”¹⁶. În aceeași optică, s-a arătat că „prețurile coordonează deciziile producătorilor și consumatorilor, constituindu-se într-un barometru extrem de sensibil al economiei”¹⁷.

Richard George Lipsey îi reproșează sistemului de piață faptul că nu-și asigură stabilitatea internă, ceea ce duce la inevitabilitatea inflației și a șomajului și la menținerea unui număr redus de întreprinderi și la nedreptate socială¹⁸. De aceea, în opinia sa un rol decisiv îl au agenții economici, dar și caracterele sacre ale proprietății, prioritizarea intereselor naționale, dinamica pieței, alocarea resurselor și, nu în ultimul rând, concurența care stimulează inovarea și formarea liberă a prețurilor¹⁹.

Statul democratic poate juca rolul unui agent economic, în măsura asumării rolului de manager al pieței, prin corectarea imperfecțiunilor acesteia, când este cazul. De asemenea, statul instituționalizează la nivel juridic economia de piață, prin asigurarea unui cadru instituțional, prin supravegherea funcționării normale a acesteia.

¹³ A.J. Isachsen, C.B. Hamilton, T. Gylfason, *Să înțelegem economia de piață*, Ed. Oscar Print, București, 1992, p. 77.

¹⁴ *Ibidem*, p. 77.

¹⁵ M. Iovițu, *Lucrare de doctorat. Tranziția la economia de piață. Confruntări de idei contemporane*, Ed. Economica, București, 1993, p. 137.

¹⁶ C. Popescu, *Manualul de economie politică*, Ed. Economică, București, 1999, p. 13.

¹⁷ *Ibidem*, p. 13.

¹⁸ A se vedea R.G. Lipsey, K.A. Chrystal, *Economia pozitivă*, Ed. Economică, București, 1999, pp. 37-41.

¹⁹ *Ibidem*.

În plan conceptual există mai multe sisteme teoretice de economie de piață care caracterizează marile orientări ale gândirii economice contemporane. Astfel, se distinge modelul neoclasic, care pune accentul pe rolul pieței – în special pe ofertă –, pe concurență, acceptă o intervenție selectivă a statului prin politici monetare, fiscale, bugetare. Modelul Keynesist pune accentul pe cerere în cadrul pieței și consideră că mecanismele pieței nu pot să echilibreze automat economia, resursele și forța de muncă, impunându-se permanent intervenția statului. De aceea, este necesară intervenția permanentă a statului. Modelul instituționalist susține intervenția statului în economie prin controlul prețurilor, repartitia veniturilor și planificarea și stabilirea unor strategii de dezvoltare. Modelul libertarian este un model neoliberal radical, care s-a dezvoltat în Anglia (1960) și în America (1970), care respinge orice încercare de implicare a statului în economie, considerând-o dăunătoare. Acest model susține absolutizarea eficienței mecanismelor de piață și extinderea proprietății private chiar și în domenii de utilizare publică. Modelul economiei reglate preia din caracteristicile modelului instituționalist, susținând necesitatea reglării economiei prin crearea unor mecanisme de ajustare și corectare a unor neajunsuri din economie, care să acționeze în paralel cu mecanismele pieței. Nu în ultimul rând, modelul dezechilibrelor interne abordează economia nu numai prin ipoteza concurenței și a eficienței pieței în sensul obținerii echilibrului în economie, ci și prin existența unor dezechilibre inerente [deficitul bugetar (max. 3%), inflația, șomajul].

În practică, economia de piață a statelor moderne a fost influențată fie de zona geografică, fie de modul de exercitare a suveranității naționale. Doctrina a identificat și alte criterii prin prisma cărora acestea se deosebesc, respectiv „gradul de intervenție a statului, implicarea acestuia în mecanismele pieței, rolul și funcțiile pe care le îndeplinește piața, curentul care are un rol mai mare în adoptarea politicii economice guvernamentale”²⁰.

Astfel, întâlnim economia de piață de tip anglo-saxon, care reunește economiile de piață liberale și care acceptă cel mai puțin intervenția statului în economie. Acest tipar îl regăsim în SUA, Anglia, Canada, state care pun accentul pe sectorul privat, în care marile companii dețin o poziție dominantă în ramurile strategice ale economiei. Cu toate acestea, rolul statului nu este redus la minimum, deoarece la nivelul administrației centrale sau regionale poate să inițieze și să aplice o politică economică specifică unui

²⁰ C. Popescu, *op. cit.*, p. 14.

intervenționism suplu și liberal, influențând mediul privat prin instrumente fiscale, bugetare și monetare. În concret, „se acceptă elaborarea de către guvern a unor programe de politică economică pe termen scurt, prognoze economice pe termen lung și programe pe domenii”²¹.

Economia de piață de tipul vest european cuprinde economia de piață în care se implică și statul alături de sectorul privat. Intervenția statului depinde de ideologia economică și de politica Guvernului. Acest model îl întâlnim în Franța, Italia, Spania. Economiile de acest tip sunt economiile concurențiale, dar statul joacă un rol important și intervine și prin politici industriale, agricole, fiscale²².

Economia de piață de tip social facilitează o convergență a intereselor economice și sociale, respectiv realizarea unui consens social pe baza unei economii eficiente. În acest tip de economie se promovează o cooperare între principalii parteneri economici și sociali (patronatul, sindicatele, statul), specificându-se pentru fiecare drepturile și obligațiile. În doctrină s-a apreciat că, în acest tip de economie, „statul intervine în vederea canalizării opțiunilor economico-sociale spre un consens social”²³. Exponenții acestui model sunt Germania, Austria, Olanda.

Economia de piață de tip nordic (Suedia, Norvegia și Danemarca) are o natură contractuală în sensul unei cooperări între sectorul privat și cel public, în vederea acoperirii unor cerințe de ordin economic și social pentru majoritatea populației. Un exemplu în acest sens este „îmbinarea creșterii și eficienței economice cu promovarea unor valori social-umane de bază”²⁴. În practică, acest deziderat se realizează prin faptul că „întreprinderile se află în proprietate privată și de stat, operează în condițiile unei economii de piață cu elemente de dirijare din partea statului de drept”²⁵.

Economia paternalistă de piață care se manifestă prin elemente tradiționale și naționale care influențează dezvoltarea liberei inițiative, competitivitatea și caracterul concurențial este specifică Japoniei. Statul are un rol de catalizator în economie prin faptul că „veghează asupra echilibrului

²¹ A se vedea N.N. Constantinescu (coord.), *Probleme ale tranziției la economia de piață în România*, Ed. Fundației „România de Mâine”, București, 1997, p. 45.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ D.A. Hristache, *Teorii despre tranziția la economia de piață în unele țări europene și transeuropene, – Studiu comparativ –*, Centrul de informare și Documentare Economică, București, 1999, p. 14.

economic, contribuie la realizarea unei creșteri economice fără distorsiuni, la funcționarea tuturor piețelor, la dezvoltarea pieței interne și a capacității de cucerire a pieței externe”²⁶. Ideea de paternalitate presupune că, la toate nivelurile, toți sunt considerați că aparțin aceleiași familii și se practică angajarea pe viață. Coeziunea și solidaritatea națională au un rol important.

În Europa de Est, economia de piață a prins contur pe fondul înlăturării reminiscentelor comuniste și adoptarea unei viziuni democratice. Mișcările radicale de la sfârșitul lui 1989 au adus schimbări pe harta geopolitică a lumii prin dispariția unor guverne comuniste. În Polonia, mișcarea „Solidaritatea” a câștigat alegerile din iunie 1989 și a hotărât să adopte modelul economiei de piață. În acest sens, a adoptat în 1990 un program de tranziție denumit „terapia de șoc” prin care urmărea „renunțarea la subvenționarea și reglementarea prețurilor concomitent cu instituirea unui control riguros asupra salariilor, relansarea creditelor, restrângerea și privatizarea întreprinderilor de stat, încurajarea investițiilor cu capital străin și a ajutorului extern, crearea unei burse și a unui sistem bancar privat și devalorizarea zlotului pentru a-l face direct convertibil în alte monede”²⁷.

Doctrina a ajuns la un consens cu privire la caracteristicile esențiale ale economiei de piață, indiferent de modelul său regional sau de regimul politic. Astfel, ne regăsim în fața unui raport dintre cerere și ofertă care influențează liniile directe de producție și care permite formarea liberă a prețului pe piață²⁸. Economia este de tip multipolar, natura sa fiind explicată prin pluralismul formelor de proprietate, implicațiile diversificate ale concurenței, relațiile complexe dintre operatorii economici și toate acestea fiind prinse „într-un sistem generalizat de piețe, supravegheat de către stat”²⁹.

Apreciem că apare justă interpretarea profesorului Gh. Boboș, potrivit căreia „necesitatea statului ca instituție publică a apărut odată cu economia de piață dezvoltată”³⁰. Astfel, se arată că „statele naționale moderne au fost (...) o creație a capitalismului modern” și că „economia de piață nu putea să funcționeze bine fără cadrul politic oferit de stat”³¹. Astfel, ne aflăm în fața unui lanț al slăbiciunilor sau al unui joc de domino a cărui miză este crearea

²⁶ A se vedea N.N. Constantinescu (coord.), *op. cit.*, pp. 45 și urm.

²⁷ A se vedea D.A. Hristache, *op. cit.*, pp. 21 și urm.

²⁸ C. Popescu, *op. cit.*, p. 14.

²⁹ *Ibidem.*

³⁰ Gh. Boboș, *De la economie la politică – stat și drept*, în E.M. Fodor (coord.), *Studii și cercetări din domeniul dreptului*, Argonaut, Cluj-Napoca, 2011, p. 14.

³¹ *Ibidem.*

dreptului și consolidarea statului: „trebuințele oamenilor duc la necesitatea unor activități economice, ele sunt transpuse apoi în plan politic, în activitatea partidelor politice, care la rândul lor își creează instituțiile politice care să le traducă în fapt”³².

Cu alte cuvinte, în mecanismele economiei de piață, statul nu este numai un legislator, ci se poartă ca un arbitru susținând interesul public și protecția consumatorilor. Interpretarea profesorului Gheorghe Boboș se regăsește la nivel practic în conceptualizarea economiei contemporane la nivelul Uniunii Europene. S-a născut ideea unei economii sociale, inclusive, colaborative, bazată pe principiile economiei de piață. În centrul politicilor economice se află conceptul de coeziune socială, economică și regională, care accentuează ca scop al acestora bunăstarea cetățeanului³³. Tendința este de a asimila economia socială economiei de piață de tip ecosocial, arătându-se că, astfel, se încearcă să fie acoperite domeniile care sunt omise de către operatorii comerciali sau de către stat³⁴.

Observăm că tendințele reglementărilor din ultimii ani au un pregnant caracter transdisciplinar. Evoluția relațiilor interumane influențează concepțiile economice, forțând și dreptul să se adapteze alert la acestea. Primul subiect de drept care trebuie să fie receptiv la această dinamică este statul.

Secțiunea a 2-a. Proprietatea și economia de piață

Conceptul de proprietate s-a desăvârșit odată cu teoria liberalismului, concretizată pe continentul european între secolele al XVII-lea și al XVIII-lea. Conform acestui curent, fiecare individ dobândește la naștere o serie de drepturi naturale, inalienabile. Aceste drepturi sunt consacrate într-un tipar limitativ, respectiv dreptul la viață, dreptul la libertate și dreptul la proprietate. Observăm că acest curent susține o ordine intrinsecă pe care statul, în ansamblul său instituțional, este dator să o protejeze. Dreptul la proprietate individuală este proclamat la rang de principiu de liberalismul economic în temeiul liberei concurențe de piață și, implicit, a neintervenției

³² *Ibidem*, p. 15.

³³ A se vedea Rezoluția Parlamentului European din 19 februarie 2009 referitoare la economia socială, [2008/2250(INI)].

³⁴ A se vedea Rezoluția Parlamentului European din 20 noiembrie 2012 referitoare la inițiativa pentru antreprenoriatul social – Construirea unui ecosistem pentru promovarea întreprinderilor sociale în cadrul economiei și al inovării sociale [2012/2004(INI)].